

ВАЛІШЧАНСКА-АБРОЎСКІЯ ГАВОРКІ: ЛІНГВАГЕАГРАФІЧНЫ АСПЕКТ

УДК 811.161.3'282.2

У артыкуле на матэрыялах "Атласа гаворак Выганаўскага Палесся" разглядаюцца асноўныя фанетычныя, марфалагічныя і лексічныя асаблівасці валішчанска-аброўскіх гаворак. Выганаўскае Палессе – рэгіён, што знаходзіцца ў зоне міждыялектных кантактаў і ўзаемаўплываў гаворак Брэсцка-Пінскага Палесся і Панямоння.

Ключавыя словы: *Выганаўскае Палессе, фанетыка, марфалогія, лексіка, пучкі ізаглас, валішчанска-аброўскія гаворкі.*

On the basis of The Atlas of the Vyhanaŭskaje Paliessie Dialects, the article considers the most typical phonetic, morphological, lexical peculiarities of the Vališča-Abrova dialects. The Vyhanaŭskaje Paliessie is situated in the zone of interdialectal contacts and influences of the Brest-Pinsk Paliessie and the Paniamonnie dialects.

Валішчанска-аброўскія гаворкі (па ранейшай класіфікацыі – паўночналагішынскія) як асобная дыялектная адзінка на падставе дадзеных фанетыкі былі вылучаны Ф. Клімчуком у 1983 г. Яны пашыраны ў двух невялікіх арэалах, усходнім (асноўным) і заходнім, скіраваным адпаведна на паўднёвы ўсход (пераважна) і захад (гаворка в. Аброва) ад мястэчка Целяханы. Большасць з гэтых гаворак размешчана на ўзмежжы Івацэвіцкага (вв. Рудня, Рэчкі, акрамя гаворкі в. Аброва) і Пінскага (вв. Валішча, Клятняя, Трасцянка, Хваросна, мястэчка Лагішын) раёнаў.

Заўважым, што Ф. Клімчук спачатку вылучыў паўднёвацеляханскія і паўночналагішынскія гаворкі. Гаворкі вв. Аброва і Клятняя адпаведна Івацэвіцкага і Пінскага раёнаў па ранейшай класіфікацыі даследчык адносіў да паўднёвацеляханскіх. Аднак погляды Ф. Клімчука пры назапашванні новых фактаў з цягам часу мяняліся. Пры апісанні паўднёвацеляханскіх гаворак была адзначана спецыфіка гаворак вв. Аброва і Клятняя. Пазней гаворка в. Аброва аб'яднана даследчыкам з паўночналагішынскімі ў адну групу, якой аўтар даў новую назву – валішчанска-аброўскія гаворкі. Да апошніх, на думку Ф. Клімчука (вуснае паведамленне), па моўных асаблівасцях адносіцца таксама гаворка в. Клятняя, якая, аднак, па словах даследчыка, мае некаторыя адметнасці паўднёвацеляханскіх гаворак.

Да валішчанска-аброўскіх належаць і даследаваныя намі гаворкі в. Трасцянка (гл. "Атлас гаворак Выганаўскага Палесся"), мястэчка Лагішын (рукапіс). Трэба адзначыць, што гаворка Лагішына, паводле групы Ф. Клімчука, спачатку ўваходзіла ў склад адной з чатырох асобных дыялектных разнавіднасцей заходнепалескіх, або загародскіх, гаворак – паўночназагародскіх. А гаворку в. Вулькі Лаўскай Пінскага раёна даследчык раней адносіў да валішчанска-аброўскіх. Але пасля грунтоўнага этналінгвістычнага вывучэння гэтага населенага пункта карэннай жыхаркай С. Каралевіч (цяпер жыве

ў Брэсце і працуе на кафедры агульнага і рускага мовазнаўства філалагічнага факультэта Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна) высветлілася, што традыцыйная гаворка в. Вулька Лаўская акрэсліваецца як асобная дыялектная адзінка [1, с. 10 – 11, 24 – 25, 38 – 39; 2; 3; 4, с. 131, 133 – 135, 136, 138 – 141; 5, с. 203 – 206, 208 – 209; 6; 7].

У навуковай літаратуры валішчанска-аброўскія гаворкі звычайна адносяць да брэсцка-пінскіх [1, с. 11]. Яны суадносяцца з малецкім дыялектным тыпам [3, с. 162; 4, с. 140].

З валішчанска-аброўскіх гаворак для "Атласа гаворак Выганаўскага Палесся" (2013) па спецыяльна распрацаванай аўтарскай праграме "Як у вас гавораць?" (налічвала 117 пытанняў, з іх 38 – па фанетыцы, 33 – па марфалогіі і 46 – па лексіцы) намі былі даследаваны гаворкі вв. Рэчкі, Валішча, Трасцянка [8, с. 24, 30, 32 – 35, 55 – 56; карта № II]. Варта адзначыць, што некаторыя з гэтых гаворак уключаны ў іншыя дыялекталагічныя выданні: атлас ("Studia porównawcze nad geografią wyrazów: Polesie – Mazowsze") Ю. Тарнацкага (в. Валішча, н. п. 81), "Дыялекталагічны атлас беларускай мовы" (вв. Аброва, Рэчкі, н. п. 722, 759), "Лексіка гаворак Прыпяцкага Палесся" (в. Рудня, н. п. 84), "Атлас гаворак паўночна-ўсходняй Брэстчыны" Ю. Чарнякевіча (вв. Аброва, Рудня, н. п. 57, 61) [9 – 13].

Выганаўскае Палессе – рэгіён, які знаходзіцца ў зоне міждыялектных кантактаў і ўзаемаўплываў гаворак Брэсцка-Пінскага Палесся і Панямоння, паміж рэкамі Ясельдай (прыток Прыпяці) і Шчарай (прыток Нёмана). Адміністрацыйна гэта паўднёвая частка Івацэвіцкага раёна (Целяханшчына) і сумежныя тэрыторыі Ганцавіцкага і Пінскага раёнаў [8, карта № I].

На тэрыторыі рэгіёна валішчанска-аброўскія гаворкі мяжуюць з наступнымі дыялектнымі адзінкамі. Усходні арéal: на поўначы – з паўночнабрэсцкімі, на захадзе – з паўднёвацеляханскімі і сярэднезагародскімі, на поўдні і ўсходзе – з паўночназагародскімі гаворкамі. Заход-

ні арэал: на поўначы – з паўночнабрэсцкімі, на ўсходзе – з паўднёвацеляханскімі, на захадзе і поўдні – з паўночназагародскімі, сярэднезагародскімі, паўднёвазагародскімі і тараканскімі гаворкамі [8, карта № II]. Намі даследаваўся толькі асноўны, усходні арэал. Валішчанска-аброўскія гаворкі адносяцца да паўночнабрэсцкіх, паўднёвацеляханскіх і сярэднезагародскіх гавораў значнай колькасцю ізаглас.

Для валішчанска-аброўскіх гавораў характэрны наступныя асаблівасці: васьміфанемны склад галосных гукаў – [і], [ы], [е]*, [ѐ]**, [а], [о], [ѐ]***, [у]; захаванне *о ў ненаціскных складах пасля цвёрдых зычных /о к а н н е/ (голова́, доро́га, коро́ва, моло́ко, сѣ́но, ле́то, с'ы́но, л'ы́то, садо́к, трава́); галосны [ѐ] на месцы *о ў новых закрытых складах пад націскам (во́з, но́с, сто́л, ко́н); галосныя [ѐ], [ы]* на месцы націскага *ѣ (ле́с, сѣ́но, снѣ́г; л'ы́с, с'ы́но, сны́г); галосныя [ы], [і] або захаванне *о ў прыназоўніку пад (пы́д; н'і́д; по́д); паслянаціскны галосны [о] ў слове ве́цер (ве́т'ор, ве́т'ор, вы́т'ор); галосныя [е], [ы] на месцы *е, *ѣ ў першым пераднаціскным складзе пасля цвёрдых губных, цвёрдых і паўмяккіх пярэднеязычных *д, *т, *з, *с, *н (весна́, беда́, мешо́к; вы́сна, бы́да, мы́шо́к; ден'о́к, земл'а́, село́, д'ен'о́к, з'емл'а́, с'ело́; ды́н'о́к, з'ы́мл'а́, с'ы́ло); галосны [е] на месцы *ѣ ў пераднаціскным і паслянаціскным складзе ў лексемах глядэ́ў, зляка́ўся, зляка́цца, зя́я, па́мяць (гл'ед'ѣ́в, гл'ед'ѣ́в, зл'ека́ва, зл'ека́т'іса, зл'ека́тыса, зл'ека́цца, зя́йца, па́мет); вымаўленне галоснага [і] або захаванне *ы ў націскным і першым пераднаціскным складзе пасля губных зычных (бі́к, в'і́, в'і́н'і, в'і́со́ко, в'і́сы́пав, гры́б'і, м'і́, м'і́ш, пом'і́у, н'і́л; бы́к, вы́, вы́н'і, вы́со́ко, вы́сы́пав, гры́бі́, мы́, мы́ш, пом'і́ю, пы́л); галосныя [и]****, [ы]**** на месцы націскага *ы ў словах

тыпу сын, валы́, ры́ба, ды́м (с'ин, вол'и́, р'и́ба; сы́н, волы́, ры́ба); галосны [у] пасля зычнага [б] у словаформах бы́ў, была́, было́, былі́ (бу́в, була́, було́, бул'і́, бул'и́); ужыванне галоснага [о] або захаванне *е ў лексеме далё́ка (дал'о́ко; дал'е́ко); пераднаціскныя галосныя [е], [а] на месцы пачатковага *а ў праславянскім *а́ѣсе ў словаформе яйцо́м (йейце́м; йайце́м); цвёрдыя губныя перад *е /ва ўсіх пазіцыях/, *ѣ /у ненаціскных складах/ (весна́, вы́сна, мед, бе́рог, ве́чор /ве́чор/*****, до мене́, пе́ршы, беда́, бы́да, мешо́к, мы́шо́к); паўмяккія і мяккія губныя перад рэфлексамі *і (*и) (м'і́ска, роб'і́т'и; м'і́ска, роб'і́ты); цвёрдыя і паўмяккія пярэднеязычныя (аднак *л паўмяккі і мяккі) перад рэфлексамі *е, *і (*и) (ден', ден'о́к, ды́н'о́к, земл'а́, село́, тепе́р, ты́пе́р, зыма́, ходы́ты, ты́хо; д'ен'о́к, з'емл'а́, з'ы́мл'а́, с'ело́, с'ы́ло, т'епе́р, з'има́, ход'і́т'и, т'і́хо, по́л'е, л'і́па; по́л'е, л'і́па); мяккія [д'], [т'], цвёрдыя [д], [т] перад рэфлексамі націскага *ѣ (д'ед, т'ен'; ды́д, ты́н'); цвёрдыя губныя і заднеязычныя перад канчаткамі -ей у назоўніках жаночага роду множнага ліку роднага склону (бабе́й, голове́й, йаме́й, доро́гэй, стрехе́й); пераважна цвёрдыя, часам паўмяккія і мяккія заднеязычныя перад [е] (до́вге́й, до́вге, коро́тке́йе, коро́тке, т'і́хейе, т'і́хе, ты́хейе; до́вг'е́йе, до́вг'е, коро́тк'е́йе, коро́тк'е, т'і́х'е́йе, т'і́х'е; до́вг'е́йе, до́вг'е, коро́тк'е́йе, коро́тк'е, т'і́х'е́йе, т'і́х'е); мяккія, паўмяккія і цвёрдыя зычныя перад рэфлексамі націскага *ѣ (ве́т'ор, ве́т'ор, ле́с, сѣ́но, снѣ́г; л'ы́с, с'ы́но; вы́т'ор, сны́г); паўмяккія і мяккія заднеязычныя ў гістарычных спалучэннях *гы, *кы, *хы (до́вг'и, коро́тк'и, т'і́х'и; до́вг'і, коро́тк'і, т'і́х'і); мяккі [т'], цвёрды [т] на канцы дзеясловаў у форме трэцяй асобы адзіночнага і множнага ліку (хо́д'ит', хо́дыт', хо́д'ат'; хо́д'ит, хо́д'ат); наяўнасць паўмяккага або толькі цвёрды зычны *р (гр'ад, гр'ех, пор'а́док, пор'э́зав, р'э́чка, кор'э́вка; град, грех, пор'а́док, пор'э́зав, рэ́чка, коро́вка); наяўнасць паўмяккіх або толькі цвёрдыя шыпячыя (ж'і́то, на мы́ж'і́; жар, жы́то, на ме́жэ, ша́пка); наяўнасць паўмяккага і пазіцыйна абмежаванага гістарычнага мяккага *ц (хло́пц'и; ц'і́вка); падоўжаныя зычныя [л'л'], [н'н'] на месцы спалучэнняў *-лј-, *-нј- у пазіцыі паміж галоснымі (зе́л'л'е, нас'е́н'н'е, з'ы́л'л'е, нас'ы́н'н'е); захаванне звонкіх зычных у канцавым становішчы (во́з, воз, ду́б); пераважна аглушэнне, часам захаванне звонкіх зычных у сярэдзіне слова перад глухімі (ка́ска, ска́ска, за́гáтка; за́гáдка); губна-губны [w], губна-зубны [v] у пазіцыі пасля галоснага перад зычным і ў канцавым становішчы (пра́вда, до́вг'і,

* Літара е абазначае галосны гук [э] пасля мяккіх, паўмяккіх і цвёрдых зычных.

** Гук [ѐ] абазначае неабіялізаваны галосны пярэдняга рада сярэдне-верхняга пад'ёму (закрыты, сярэдні паміж [э] і [і (ы)]), які пашыраны ў даследаваных валішчанска-аброўскіх гаворках пасля мяккіх, паўмяккіх і цвёрдых зычных.

*** Гук [ѐ] абазначае неабіялізаваны галосны задняга рада сярэдне-верхняга пад'ёму (закрыты, сярэдні паміж [о] і [у]), які адзначаны ў даследаваных валішчанска-аброўскіх гаворках пасля цвёрдых зычных.

**** Гук [ы] абазначае галосны, сярэдні паміж [ы] і [э], які ўжываецца ў гаворцы в. Трасцянка пасля паўмяккіх і цвёрдых зычных.

***** Галосны [и] верхняга пад'ёму сярэдняга рада. Ён прыкметна больш пярэдні за гук [ы] ў гаворках асноўнага беларускага віду, больш блізкі да яго варыянта [і] пасля мяккіх зычных. Галосны [и] пашыраны ў гаворках вв. Рэчка, Трасцянка пасля паўмяккіх зычных.

***** Галосны [ы] характэрны для большасці заходнепалескіх (загародскіх) гавораў. Ён блізкі да гука [и] ва ўкраінскай літаратурнай мове і крыху адрозніваецца ад [ы] ў беларускай і рускай літаратурнай мовах, хоць да апошняга [ы] даволі блізкі. Гэта галосны пярэдняга (пярэдне-сярэдняга) рада верхняга пад'ёму, аднак крыху паніжаны ў напрамку да сярэдняга пад'ёму. Гук [ы] адзначаны ў гаворцы в. Валішча пасля цвёрдых зычных.

***** Гук [е"] абазначае галосны, сярэдні паміж [э] і [ы], які пашыраны ў гаворцы в. Трасцянка пасля цвёрдых зычных толькі ў лексеме ве́чор.

дóвг' и, куп' і́в, куп' і́в; *п'ра́вда, дóвг' и, куп' і́в*);
эпентичны зычны [н'] перад гістарычным націс-
кным *ѣ пасля ацвярдзелага губнога *м (*мн'а́со,*
мн'а́та, помн'а́в, т'ёмн'е, ты'мн'е); адсутнасць
прыстаўных зычных у лексемах *вóсень, вóчы*
(*о́с'ен', о́сен', о́с'ы'н', о́ч' и, о́чы*); прыстаўны зыч-
ны [г] у словах *вóстры, ара́ць* (*го́стр' и, го́стры,*
гора́т' и, гора́ты); наяўнасць прыстаўнога зыч-
нага [г] або яго адсутнасць у словаформе
ніво́днага і лексеме *ану́ча* (*н' іго́дного, ныго́дного,*
гану́ча, гону́ча; н' іо́дного, ону́ча); пераважна ўжы-
ванне слова *шчо*, часам – *шо* [што]; ужыванне
няпэўнага займенніка *н'ешчо* [нешта]; ужыванне
злучніка і часціцы *ч' и, чы* [ці]; ужыванне слова-
форм *ов'йос, ой'ос* [авёс]; канчаткі *-ем, -ом* на-
зоўнікаў мужчынскага і ніякага роду адзіночнага
ліку другога скланення з асновай на мяккі і за-
цвярдзелы зычны ў творным склоне (*кон'ём,*
рубл'ём, ножём, йейцём, йайцём; кон'ом, рубл'ом,
ножом); канчаткі *-е, -ё, -и* назоўнікаў жаночага і
мужчынскага роду адзіночнага ліку першага і
другога скланення ў з асновай на зацвярдзелы
зычны ў месным склоне (*на межé, на двор'é, на*
концé; на межé, на дворé, на концé; на меж'у́, на
двор'у́, на конц'у́); канчаткі *-и, -ы, -і* назоўнікаў
жаночага, мужчынскага і ніякага роду адзіночна-
га ліку першага і другога скланення ў з асновай на
цвёрды і мяккі зычны ў месным склоне (*у /в/
ха́т' и, у /в/ л'ёс' и, у /в/ л'ёс'и' и, у /в/ но́с' и, у /в/
по́л' и; у /в/ ха́ты, у /в/ по́лы; у /в/ л'ёс'і, у /в/ но́с'і,*
у /в/ по́л'і); формы агульных назоўнікаў і ўласных
імянаў жаночага роду адзіночнага ліку ў клічным
склоне (*ба́бо, ма́мо; ма́ма, Ма́н'а, Ва́л'а*); канчатак
-ей назоўнікаў жаночага роду множнага ліку пер-
шага скланення ў родным склоне (*бабéй, головéй,*
йамéй, дорогéй, стрехéй, хатéй); формы назоўні-
ка *чо́баты* [боты] ў месным склоне множнага лі-
ку (*у чо́бо́т'ах, у чо́ботах*); націскны і ненаціскны
канчатак *-и, -ы* прыметнікаў мужчынскага роду
адзіночнага ліку ў назоўным склоне (*моло́д' и́,*
ма́л' и́, ста́р' и́, мо́лоды́, ма́лы́, ста́ры́, до́бр' и́,
но́в' и́, хо́рош' и́, до́бры́, но́вы́, хо́рошы́); націскныя
і ненаціскныя канчаткі *-а́йа, -а* прыметнікаў жа-
ночага роду адзіночнага ліку ў назоўным склоне
(*молода́́йа, стара́́йа, мо́лода́, ста́ра́; до́брайа́,*
но́вайа́, до́бра, но́ва); пераважна націскны канча-
так *-ейе*, часам *-е* прыметнікаў ніякага роду адзі-
ночнага ліку ў назоўным склоне (*молоде́́йе,*
старе́́йе; мо́лоде́, ста́ре́); ненаціскныя канчаткі
-ейе, -е прыметнікаў ніякага роду адзіночнага лі-
ку ў назоўным склоне (*но́вейе́, но́в'ейе́, со́ло́дке́йе,*
со́ло́дк'ейе́, хо́ро́шейе́; но́ве, но́в'е, со́ло́дке, со́ло́дк'е,
хо́ро́ше); формы займеннікаў трэцяй асобы муж-
чынскага, жаночага і ніякага роду адзіночнага і
множнага ліку *во́н, вон, вонá, вонó, воны́;* уласна-
асабовыя займеннікі другой асобы множнага ліку
в' и́, в'і́, вы́; азначальныя займеннікі *вс' и́, ус'е́;*

формы з ус ім'ї, з усѣм'и, з ус'има азначальнага займенніка ўсе ў выразе *жа́ла жы́та* з усімі; формы інфінітива з асновай на галосны з фанематичнымі варыянтамі суфікса -ц'і (-т'и, -ты) (*ход'і́т'и, роб'і́т'и, спáт'и; ходы́ты, робы́ты, роб'і́ты, спáты*); формы зваротных дзеясловаў у інфінітиве з постфіксам -са (*бра́т'и́са, бра́ты́са, зва́т'и́са, зва́ты́са, роб'і́т'и́са, роб'і́ты́са, ум'іва́т'и́са, умы́ва́ты́са*); формы інфінітива з асновай на [к] (*нект'ѣ, сект'ѣ; нект'и́, сѣкт'и́, сект'и́*); дзеяслоўныя формы *лята́ць, лята́юць* з націскам на першым і другім складзе асновы (*л'эта́т'и, л'эта́ты, л'эта́йут', л'эта́йут, л'ета́т'и*); формы дзеясловаў *хадзі́ць насі́ць* у першай асобе адзіночнага ліку (*ход'у́, нос'у́*); цвёрды зычны [с] у зваротнай форме дзеяслова (*бой'у́са, купáйуса, бойáвса, купáвса, зроб'и́лоса, зроб'і́лоса /зроб'и́лос/*); формы *ход'і́т', ходо́йт', ходо́ат'*; *ход'і́т, ходо́ат* дзеясловаў другога спражэння ў трэцяй асобе адзіночнага і множнага ліку з націскам на аснове; пераважна формы *печу́т', печу́т, стры́жут', стр'и́жут', часам – пеку́т, стр'и́гут* дзеясловаў першага спражэння з асновай на [г], [к] у трэцяй асобе множнага ліку; ужыванне слоў: *арабу́шок, гарабу́шок, гарабе́шок, гарабе́шык, арабе́й 'верабе́й, бус'ко 'бусел, во́вч'и, во́вч'и́е, во́вчы, во́вчы́е, ове́ч'и 'неядомы́я грыбы', воло́ч'и́т'и, волочы́ты, боро́нава́т'и 'баранаваць, йе́ж'и́к, йе́жык 'вожы́к, жу́рахв'и́н'и, жу́рахв'и́ны 'жураві́ны, жерло́, ж'и́рло, жело́ 'джала (у пчалы)', карто́пл'і 'бульба́, карто́пл'я́на́я ка́ша, карто́пл'я́на ка́ша, ка́ша, то́вкан'и́ца 'тоўчаная бульба (пюрэ)', клу́н'а 'гумно́, кл'у́чка, кл'у́ч 'вочап у калодзежным жураўлі́, ко́вн'е́р, ко́вн'и́р, ко́мн'е́р 'каўнер у кажуху, ко́ворот 'калодзежны журавель', ко́ворот, звод 'вага ў калодзежным жураўлі́, ко́зл'а́к'и́, ко́зл'а́к'і, гр'и́б'и́ 'ядомы́я грыбы', ко́п'и́ца, ко́п'и́ца 'капа сена́, красн'у́к, красно́голо́вец 'падасі́навік, кубло́, гны́здó 'гняздо́, ку́ра, ку́рыца, ку́р'и́ца 'куры́ца, ла́пно, м'ел' 'ва́пна, ма́вка́е, на́вка́е 'мяўка́е (пра ката́), нас'и́л'и, нос'и́лы, нос'и́лк'и 'насі́лы, неба́га 'пляменні́ца, неба́ж, неба́г 'пляменні́к, помба́ст, подло́га, по́дло́га 'падлога́, по́ночы, по́вноч'и, по́вночы, то́мно 'це́мна, проло́й, проло́й, прол'и́вн'и дошч, л'и́в'е́н 'лі́вень, пта́шка 'птуш́ка, пе́рэхмаро́к, хма́рка, обо́лок 'вобла́ка, рад'у́шка, радно́, ко́вдра 'палатня́ная коўдра́, ру́хка́йут, ру́хка́йут', ро́хка́йут 'ро́хкаю́ць (пра сві́ней), св'и́нн'и, св'и́н'н'і, св'и́н'н'е 'сві́нні, скопе́ц 'капе́ц бульбы́, со́корáт, со́котáт', ко́куда́чут' 'са́кочу́ць (пра ку́рэ́й), со́лонечн'и́к, со́лонечн'и́к, сло́нечн'и́к 'сла́нечні́к, со́ненко, со́нен'ко, со́нейко 'сонейка́, спева́ты, спы́ва́т'и, спова́т'и 'спява́ць, стра́м'і́на, стра́м'и́на, стра́б'и́на 'драбі́ны (прыста́ўная лесві́ца), узде́чка, во́зде́чка, ву́зде́чка 'абро́ць, часн'и́к, часны́к 'часно́к, чо́бор'е́ц,*

чы^брэц*, чы^брэц 'чабор', чобот 'и, чоботы 'боты', чэр 'ез, через 'цераз' [1, с. 53; 5, с. 32, 151 – 152; 8, карты №№ 1 – 7, 8, 9, 13, 15, 15а, 16 – 22, 23а, 24 – 29, 31 – 46, 48 – 50, 52 – 59, 62 – 75, 77 – 80, 83, 85 – 89, 92 – 95, 97 – 99, 101, 102, 104 – 109, 111 – 115, 117, 118, 121 – 125, 127, 128, 130 – 133, 135, 136, 138; 14, с. 48 – 49, 52 – 55; 15, с. 63; 16, с. 153].

У выніку праведзеных даследаванняў на аснове матэрыялаў рэгіянальнага лінгвістычнага "Атласа гаворак Выганаўскага Палесся" пацверджана правамернасць вылучэння Ф. Клімчуком у папярэдніх працах валішчанска-аброўскіх гаворак, удакладнены іх межы. Акрамя таго, дапоўнены фанетычныя, а таксама ўпершыню вызначаны марфалагічныя і лексічныя адметнасці гэтай дыялектнай адзінкі.

Такім чынам, валішчанска-аброўскія гаворкі характарызуюцца комплексам моўных асаблівасцей. Яны выступаюць як выразна акрэсленая дыялектная адзінка даўняга ўтварэння, якая адасобілася ад іншых груп.

Спіс літаратуры

1. Клімчук, Ф. Д. Гаворкі Заходняга Палесся: фанетычны нарыс / Ф. Д. Клімчук; АН БССР, Ін-т мовазнаўства; [рэд. М. І. Талстой]. – Мінск: Навука і тэхніка, 1983. – 126 с.
2. Клімчук, Ф. Д. Гаворкі Берасцейска-Пінскага Палесся і Падляшша як вынік гістарычнага развіцця / Ф. Д. Клімчук // *Pogranicze*. – 2003. – Т. 4. – С. 245 – 256. – Карты 1, 2.
3. Клімчук, Ф. Дыялектныя тыпы Берасцейска-Пінскага Палесся / Ф. Клімчук // *Моўнакультурная прастора Брэсцка-Пінскага Палесся: зб. навук. арт.: у 2 ч.* / БрДУ. – Брэст, 2011. – Ч. 1. – С. 160 – 166.
4. Клімчук, Ф. Д. Гаворкі Берасцейскай вобласці / Ф. Д. Клімчук // *Gdzie bije źródło... Pieśni ludowe pogranicza*

Polski i Białorusi. – Lublin – Wyszynice, 2015. – S. 129 – 143.

5. Крывіцкі, А. А. Дыялекталогія беларускай мовы: дапам. для філал. спецыяльнасцей ВУНУ / А. А. Крывіцкі. – Мінск: Выш. шк., 2003. – 293 с.

6. Каралевіч, С. А. 3 гаворкі в. Вулька-Лаўская Пінскага раёна / С. А. Каралевіч // *Загароддзе-2: матэр. навук.-краязн. канф. "Палессе – скрыжаванне культур і часу"*, Пінск, 25 – 27 верас. 1999 г. – Мінск, 2000. – С. 118 – 122.

7. Королевич, С. А. Следуя завету П. А. Расторгуева... (Этнолингвистические характеристики говора одной полесской деревни) / С. А. Королевич // *Российско-белорусско-украинское пограничье: научное взаимодействие в контексте единого социокультурного пространства: матер. Междунар. науч. конф., Новозыбков, Брянская обл., 23 – 24 окт. 2014 г.*: в 2 ч. – Брянск, 2014. – Ч. 1. – С. 17 – 26.

8. Самуйлік, Я. Р. Атлас гаворак Выганаўскага Палесся / Я. Р. Самуйлік. – Брэст: БрДТУ, 2013. – 322 с.

9. Tarnacki, J. *Studia porównawcze nad geografią wyrazów (Polesie – Mazowsze)* / J. Tarnacki. – Warszawa: [s. n.], 1939. – 101 s., 94 l. m. – (Biblioteka Prac Filologicznych; t. 2).

10. Дыялекталагічны атлас беларускай мовы / Р. І. Аванесаў [і інш.]; АН БССР, Ін-т мовазнаўства. – Мінск: АН БССР, 1963. – [2] с., VIII, 338 к.

11. Дыялекталагічны атлас беларускай мовы: уступ. арт. давед. матэрыялы і камент. да карт / Р. І. Аванесаў [і інш.]; АН БССР, Ін-т мовазнаўства. – Мінск: АН БССР, 1963. – 970 с.

12. Лексіка гаворак Беларускага Прыпяцкага Палесся: атлас: слоўнік / НАН Беларусі, Ін-т мовы і літ. – Мінск: Права і эканоміка, 2008. – 352 с.

13. Чарнякевіч, Ю. В. Атлас гаворак паўночна-ўсходняй Брэстчыны / Ю. В. Чарнякевіч. – Мінск: Тэхналогія, 2009. – 255 с.

14. Мяцельская, Е. С. Беларуская дыялекталогія: практыкум: вучэб. дапам. / Е. С. Мяцельская, Э. Д. Блінова. – Мінск: Выш. шк., 1991. – 287 с.

15. *Słownik prasłowiański* / pod red. F. Sławskiego. – Wrocław [etc.], 1974 – 2001. – Т. 1. – 1974. – 487 s.

16. *Этимологический словарь славянских языков*. – М.: Наука, 1974. – Вып. 1. – 214 с.

Яраслаў САМУЙЛІК,
кандыдат філалагічных навук.

Аўтар ахвяруе ганарар на развіццё часопіса.

* Літара ъ абазначае ненаціскны рэдукаваны галосны задняга рада, які пашыраны ў гаворцы в. Трасцянка пасля цвёрдых зычных толькі ў слове чы^брэц 'чабор'.